

חוק חסינות מדינות זרות

מטרת חוק חסינות מדינות זרות, תשס"ט-2008 (להלן: "החוק") היא להעניק למדינות זרות חסינות דיונית מפני סמכות השיפוט של בתי המשפט בישראל וכן להעניק לנכסיהן חסינות מפני ביצוע הליכי הוצאה לפועל בישראל.

חסינות מפני סמכות שיפוט:

חסינות המדינה הזרה (ס' 2 לחוק):

למדינה זרה תהא חסינות מפני סמכות השיפוט של בתי המשפט בישראל. **למעט- בעניינים פליליים.**

6 סייגים לחסינות (סעיפים 3-8 לחוק):

ישנם 6 סייגים שאם מדובר באחד מהמקרים שלהלן, למדינה הזרה **לא תהא חסינות** מפני סמכות השיפוט בישראל.

כלומר, ניתן יהיה להגיש נגד אותה מדינה תביעה ובית משפט בישראל יהיה מוסמך לדון בעניינה.

1. **עסקה מסחרית- למדינה זרה לא תהא חסינות מפני סמכות שיפוט בתביעה שעילתה עסקה מסחרית.**

הסבר: עסקה מסחרית היא כל עסקה או פעולה שהיא מתחום המשפט הפרטי ובעלת אופי מסחרי, לרבות הסכם למכר טובין או שירותים, הלוואה או עסקה אחרת, למימון, ערובה או שיפוי, ואשר איננה כרוכה, במהותה, בהפעלת סמכות שלטונית. כאשר המדינה הזרה פועלת כאישיות של המשפט הפרטי היא תהא כפופה לסמכות בית המשפט ככל גורם פרטי אחר.

לדוגמא: מדינה זרה כרתה חוזה הלוואה, עם גוף פרטי בישראל, והפרה את תנאיו. אותו גוף פרטי יכול להגיש תביעה כנגד אותה מדינה ולא תהיה לה חסינות דיונית כיוון שהמדינה הזרה ביצעה פעולה משפטית המוכרת מהמשפט הפרטי ולכן תהא כפופה לסמכות בית המשפט ככל גורם פרטי אחר.

2. **חוזה עבודה- למדינה זרה לא תהא חסינות מפני סמכות שיפוט בתביעה של עובד או של מועמד לעבודה שמתקיימים בה כל אלה:**

- (1) עילת התביעה היא **בסמכותו הייחודית** של בית דין אזורי לעבודה, לפי כל דין.
- (2) עניינה של התביעה בעבודה **שכולה או חלקה נעשתה או אמורה להיעשות בישראל.**
- (3) בעת שקמה עילת התביעה היה העובד או המועמד לעבודה **אזרח ישראלי או מי שמקום מגוריו הרגיל הוא בישראל או באזור.**

סייג: הוראות סעיף זה לא יחולו אם העובד או המועמד לעבודה היה, בעת פתיחת ההליך, אזרח המדינה הזרה ולא היה תושב ישראל.

שימו לב: כל התנאים לעיל חייבים להתקיים כדי שתוסר החסינות מהמדינה הזרה. אם אחד מהתנאים לא מתקיים- תהא למדינה חסינות מפני שיפוט **גם אם** העילה לתביעה של אותו עובד או מועמד לעבודה היא עסקה מסחרית.

3. **נזיקין- למדינה זרה לא תהא חסינות מפני סמכות שיפוט בתביעה בשל עוולה שבשלה נגרם נזק לגוף או לרכוש מוחשי, ובלבד שהעוולה נעשתה בישראל.**

4. **זכויות בנכסים- למדינה זרה לא תהא חסינות מפני סמכות שיפוט בתביעות הקשורות לנכס מקרקעין המצוי בישראל** שעניינן זכות בנכס, חזקה, שימוש. בין שהגיעו אליה בירושה, מתנה או כזכייה ברכוש בלא בעלים. וכן, בהליכים שעניינם עיזבונות, נכסי חסויים, חדלות פירעון או ניהול נאמנויות.

5. **קניין רוחני** - למדינה זרה לא תהא חסינות מפני סמכות שיפוט בתביעה בענייני קניין רוחני שעניינה:
(1) זכות המדינה הזרה בקניין רוחני.
(2) טענה על הפרה בישראל, בידי המדינה הזרה, של זכות בקניין רוחני.

6. **תביעה נגד אונייה או מטען** - למדינה זרה לא תהא חסינות מפני סמכות שיפוט בתביעה נגד אונייה או מטען של אונייה שבעת פתיחת ההליך הייתה בבעלות המדינה הזרה או שהייתה מופעלת בידי המדינה הזרה, אם בעת שקמה עילת התביעה היו האונייה או המטען, לפי העניין, בשימוש למטרה מסחרית.

*"בעלות", באנייה או במטען – לרבות חזקה, שליטה, או זיקה קניינית אחרת של המדינה הזרה באנייה או במטען.

ויתור על חסינות (סעיפים 9-11 לחוק):

1. **מכות הסכמה** - ראש משלחת דיפלומטית של מדינה זרה בישראל או מי שממלא בפועל תפקיד כאמור, מוסמך לוותר על החסינות, בשם המדינה הזרה, ולעניין חסינות בהליך שמקורו בחוזה שהמדינה הזרה צד לו - מוסמך לוותר כאמור גם מי שהתקשר בחוזה בשם המדינה הזרה. הויתור יכול שיהיה במפורש ובכתב או בהודעה לבית המשפט בעל פה. ויכול שיהיה כללי, לעניין מסוים, מראש או בדיעבד ויכול שיוגבל בסייגים.
2. **מכות התנהגות** - מדינה זרה היוזמת הליך שיפוטי כתובעת, או המתערבת מיזמתה בהליך שיפוטי התלוי ועומד, מאבדת בכך לא רק את חסינותה באותו עניין, אלא גם חושפת עצמה לתביעה שכנגד באותו הליך. בפניית המדינה עצמה לבית המשפט ניתן לראות הודאה בסמכות. "תביעה שכנגד" – תביעה שכנגד לתביעה אזרחית שנושאן אחד או שהן נובעות מאותן הנסיבות או שהסעד המבוקש בה אינו שונה ואילו עולה על הסעד המבוקש בתביעה המקורית. (סעד של קיזוז)

סייגים:

- א. הצטרפה להליך כדי לטעון לחסינות.
ב. הצטרפה להליך רק כדי לטעון לזכות בנכסים המעורבים בהליך או העלולים להיות מושפעים כתוצאה ממנו, שכן במקרה זה ברור שאין לראות בפניה לבית המשפט הודאה בסמכות, שכן המדינה הזרה באה לטעון להעדר סמכות.

3. **הסכמה בכתב להעביר סכסוך לבוררות** - לא תהא למדינה הזרה חסינות מפני סמכות שיפוט, לגבי הליכים בבית משפט הקשורים לבוררות, **אלא אם כן** נקבע אחרת בהסכם הבוררות.

מועד העלאת טענת החסינות (סעיפים 12,19 לחוק):

בהזדמנות הראשונה ולא יאוחר מן המועד שבו היא טוענת לראשונה לגופה של התביעה, אחרת, יראו אותה כמי שויתרה על חסינותה.

חריג: לא יראו מדינה זרה כאילו ויתרה על חסינותה אם העלתה טענה לחסינות מיד כשנדעו לה העובדות שבשלהן היא זכאית לחסינות, והיא לא ידעה ולא היתה צריכה לדעת על עובדות אלה לפני כן.

הודעה ליועץ המשפטי לממשלה

העלתה מדינה זרה טענה לחסינות תמסור הודעה על כך ליועץ המשפטי לממשלה.

עלתה בבית המשפט שאלה של חסינות מדינה זרה, ולא נמסרה על כך הודעה כאמור לעיל, ימסור בית המשפט הודעה על כך ליועץ המשפטי לממשלה.

סדרי דין (סעיפים 13-14 לחוק):

כתב הגנה-

תגובת המדינה הזרה לתובענה שהוגשה נגדה תינתן **בתוך 60 ימים** מיום ההמצאה אלא אם ביהמ"ש האריך את מניין הימים.

פסק דין בהיעדר הגנה-

הוגשה תביעה נגד מדינה זרה, ולא הגישה המדינה הזרה כתב הגנה במועד, ייתן בית המשפט פסק דין נגדה בהיעדר הגנה רק אם שוכנע כי למדינה הזרה אין חסינות מפני סמכות השיפוט שלו, לפי הוראות החוק.

תגובת המדינה לפסק הדין בהיעדר הגנה תינתן **בתוך 60 ימים** מיום ההמצאה אלא אם ביהמ"ש האריך את מניין הימים.

המצאות-

תובענה שהוגשה נגד מדינה זרה, במטרה לפתוח בהליך משפטי נגדה ופסק דין שניתן נגדה בהיעדר הגנה, יומצאו, באמצעות משרד החוץ, למשרד החוץ של המדינה הזרה.

סייג: כתבי בי-דין אחרים בהליך שהמדינה הזרה צד לו, יומצאו למדינה הזרה באמצעות בא כוחה באותו הליך, ואם הדבר אינו אפשרי – יימסרו באמצעות משרד החוץ למשרד החוץ של המדינה הזרה.

חסינות מפני הליכי הוצאה לפועל

חסינותם של נכסי מדינה זרה מפני הליכי הוצאה לפועל נחשבה בעבר, ואף נחשבת היום, כדבר עקרוני אף יותר מחסינותה של מדינה זרה מפני סמכות שיפוט, וזאת כיוון שהפגיעה בכבודתה של המדינה הזרה חמורה יותר בהקשר זה.

לפיכך לנכסיה של מדינה זרה תהא חסינות מפני הליכי הוצאה לפועל של פסק דין או של החלטה אחרת של בית המשפט בישראל.

חסינות זו, חלה לא רק לגבי נכסים שמהם מבקשים הזוכים להיפרע, אלא גם על סנקציות כגון קנס או מאסר, בשל אי-קיום החלטה של בית המשפט.

חריגים:

- א. חסינות המדינה הזרה מפני הליכי הוצאה לפועל לא תחול על פסק דין או החלטה אחרת של בית משפט בישראל **בעניינים פליליים**.
- ב. לנכסי מדינה זרה המפורטים להלן, לא תהא חסינות מפני הליכי הוצאה לפועל: (1) נכס מסחרי; (2) נכס בישראל אשר הגיע למדינה הזרה בירושה, במתנה או כזכייה ברכוש בלא בעלים; (3) נכס מקרקעין בישראל.

ויתור על חסינות- ראש משלחת דיפלומטית של מדינה זרה בישראל או מי שממלא בפועל תפקיד כאמור, מוסמך לוותר על החסינות לנכסיה מפני הוצאה לפועל. הויתור יכול שיהיה במפורש ובכתב או בהודעה לבית המשפט בעל פה. ויכול שיהיה כללי, לעניין מסוים, מראש או בדיעבד ויכול שיוגבל בסייגים.

חריג: הויתור לא יחול על נכס צבאי